

Internationale School voor Wijsbegeerte Leusden

Op leven en dood!

Filosoferen over de eindigheid – geschiedenis en actualiteit

Basisopleiding met aansluitend verdiepingstraject

ISVW Leusden

Oktober 2018– Juni 2019

Arnold Böcklin: 'Die Toteninsel' (1886)

Op leven en dood!

Filosoferen over de eindigheid – geschiedenis en actualiteit

Leven en dood: twee woorden die niet zonder elkaar kunnen. Filosofen van alle tijden hebben leven en dood altijd in hun onderlinge samenhang doordacht. Wie het over het leven heeft, heeft het direct ook over de mogelijkheid dat het zal eindigen: de dood; en wie de dood probeert te begrijpen, kan dat alleen maar doen in het besef dat de dood het leven sterk bepaalt en kleurt.

In deze nieuwe basisopleiding zullen twee ervaren ISVW-docenten, Jan Flaming en Laurens ten Kate, u meenemen in de rijke geschiedenis van denkers over leven en dood, waarbij telkens klassieke en hedendaagse vragen, dilemma's en discussies op de voorgrond staan.

Wat is overleven, wat leven? Hoe denken we over vitaliteit? Moeten we sterk en heldhaftig leven of juist kwetsbaar? En hoe gaan we om met het feit dat elk leven eindig is? Kun je je voorbereiden op de dood? Kun je de dood in regie nemen, zoals bij euthanasie? Wat is *ars moriendi*, de kunst van het sterven eigenlijk in onze tijd? Hoe te rouwen om de doden? We zullen ontdekken dat vooral moderne filosofen betwijfelen of de dood eigenlijk wel het levenseinde is; zij plaatsen de dood veeleer in het leven zelf.

En dan de vraag die ons allemaal, en zeker ook de filosofen, bezighoudt: wat gebeurt er met ons na de dood? Is er een hiernamaals? Kunnen we onsterfelijk worden?

In deze basisopleiding zullen we de filosofische vragen ook persoonlijk maken. Wat versta je zelf onder 'dood' en onder 'leven'? Ben jij van mening dat er sprake is van leven na de dood? Zo ja, op welke manier dan? Welke betekenis heeft jouw opvatting of er wel of niet leven na de dood is voor je manier van leven?

Het thema 'leven en dood' zal benaderd worden vanuit meerdere filosofische disciplines die ook de expertisevelden zijn van de docenten: ethiek, cultuur- en godsdienstfilosofie, metafysica, wijsgerige antropologie.

➔ **Deze basisopleiding is een vernieuwde editie van de succesvolle opleiding 'Op leven en dood' die Flaming en Ten Kate in 2017 verzorgden. Er zal meer nadruk liggen op de filosofie van de 20ste eeuw en op recente hedendaagse denkers.**

➔ **De weekenden vinden plaats van zaterdagmorgen 10.30 tot zondagmiddag 14.00. Twee lunches, diner, avondprogramma en overnachting zijn inbegrepen.**

➔ ***De vijf weekenden van de basisopleiding hebben alle hun eigen thematiek, en kunnen afzonderlijk gevolgd worden. Voor degenen die de hele***

opleiding volgen, is er tegelijkertijd een duidelijke opbouw aangebracht, en kan er toegewerkt worden naar het schrijven van een essay waarmee het certificaat behaald kan worden.

➔ *Direct aansluitend op de basisopleiding vindt een verdiepingstraject plaats (maart-juni 2019), dat gevolgd kan worden door degenen die de basisopleiding (editie 2017 of 2018-19) hebben voltooid. De vier weekenden van dit verdiepingstraject kunnen eveneens afzonderlijk gevolgd worden. Voor het verdiepingstraject zal een certificaat worden uitgereikt aan de cursisten die minstens drie weekenden participeerden; er wordt voor dit traject geen essay geschreven.*

In het verdiepingstraject leggen we een focus op niet-westerse denkers, op actuele debatten en op de meeste vernieuwende filosofen van onze tijd die over leven en dood hebben gedacht.

Programma

Basisopleiding

6-7 oktober 2018

Inleiding, formulering van je eigen onderzoeksvraag voor de cursus; het begin van het denken over leven en dood: de Oudheid

17-18 november 2018

De Oudheid (vervolg); filosofen over leven en dood in de christelijke middeleeuwen en in de renaissance

22-23 december 2018

De moderne tijd: Hegel, Kierkegaard, Nietzsche

12-13 januari 2019

De 20ste eeuw: Heidegger, Wittgenstein, Bataille, Levinas en de hedendaagse denkers (1)

16-17 februari 2019

De 20ste eeuw: Heidegger, Wittgenstein, Bataille, Levinas en de hedendaagse denkers (2)

Verdiepingstraject

16-17 maart 2019

Niet-westerse filosofen over leven en dood

30-31 maart 2019

Dieper duiken in de 20ste-eeuwse filosofie: Derrida, Nancy en anderen

18-19 mei 2019

Leven en dood aan het begin en aan het einde: nataliteit en mortaliteit – de uitdaging van Arendt, Bloch en anderen

22-23 juni 2019

Actuele debatten over leven en dood; afronding

De docenten

De basisopleiding Leven en dood in de filosofie zal worden verzorgd door ISVW-basisdocenten Jan Flameling en Laurens ten Kate. Ten Kate zal de coördinator zijn. Alle weekenden worden in principe door beide docenten verzorgd.

Laurens ten Kate (1958) is filosoof en religiewetenschapper. Hij studeerde, promoveerde en werkte aan de Katholieke Theologische Universiteit Utrecht, waar hij in 1994 zijn dissertatie verdedigde, *De lege plaats. Revoltes tegen het instrumentele leven in Batailles atheologie*. Hij is thans verbonden als universitair hoofddocent aan de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht, waar hij godsdienstfilosofie en religiestudies doceert (m.n. de relatie tussen humanisme en religie; zie zijn profiel op www.uvh.nl). Tevens is hij bijzonder hoogleraar Vrijzinnige Religie en Humanisme aan dezelfde universiteit.

De complexe relatie tussen humanisme en religie en de betekenis van de secularisering in de 21ste eeuw vormen kernthema's in zijn onderzoek. Daarnaast richt hij zich de analyse van de problemen waar de huidige interculturele, globaliserende samenleving zich mee geconfronteerd weet; daarover publiceert hij regelmatig essays en opiniestukken, zoals onlangs *De vreemde vrijheid. Nieuwe betekenissen van vrijzinnigheid en humanisme in de 21ste eeuw* (Sjibbolet 2016), en 'Niets maakt Europa onvrijer dan de vrije markt' op diverse websites. Ten Kate publiceerde ook op het webforum www.socialevraagstukken.nl, en gaf online hoorcolleges op www.human.nl.

Ten Kate schreef een *Encyclopedie van de filosofie* (Boom 2007), en begeleidde boekprojecten op het gebied van de filosofie en de religiestudies bij Uitgeverij Boom te Amsterdam. Binnenkort verschijnt van hem in samenwerking met Marcel Poorthuis *25 Eeuwen theologie. Teksten en toelichtingen* (Boom 2016/17).

Ten Kate is basisdocent bij de ISVW en verzorgde in het voorjaar 2015 een masterclass over Peter Sloterdijks boek *Je moet je leven veranderen*; tevens geeft hij de Basisopleiding 'Het afscheid van de goden'- Inleiding in de godsdienstfilosofie. Met Wouter Kusters gaf hij de ISVW-zomerweek 'Uit je dak. Extase in de filosofie' (2015 en 2016). Van oktober 2016 tot februari 2017 verzorgt hij een masterclass over Hannah Arendt's boek *De menselijke conditie*.

Jan Flameling (1950) studeerde filosofie in Groningen, Amsterdam, Keulen en Berkeley. In 1994 richtte hij het Filosofisch Bureau Ataraxia op en werkt hij sindsdien als docent, trainer en gespreksbegeleider. Bij de Internationale School voor Wijsbegeerte (ISVW) is hij al jaren als hoofddocent verantwoordelijk voor de Basisopleidingen Geschiedenis van de filosofie, Systematiek van de filosofie en Ethiek. Hij geeft trainingen in morele oordeelsvorming aan organisatieadviseurs, artsen, apothekers, burgemeesters en medewerkers van de Ministeries van Financiën, Infrastructuur & Milieu en Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Hij begeleidt onderzoeksgesprekken tijdens 'denkvakanties' in Griekenland, Duitsland, Jordanië en India. Samen met Hans Baaijens publiceerde hij *Oosterse denkers in de polder* (2014).

Literatuur

Readerteksten vind je op de **digitale leeromgeving van de ISVW**. Daar heb je toegang toe zodra je je inschrijft. Op verzoek kunnen de teksten ook toegezonden worden.

Studiebelasting

Totale studiebelasting per weekendvoorbereiding is ongeveer 16 uur.

NB: ook voor het eerste weekend wordt ter voorbereiding literatuur opgegeven!

Afronding en certificaat

Met de basisopleiding en met het verdiepingstraject kan de student een certificaat behalen. Dit is niet verplicht.

Om het certificaat voor de basisopleiding te behalen, dient de student de volgende aan de criteria te voldoen:

- Deelname minimaal vier van de vijf cursusweekenden.
- Aantoonbare bestudering van de basisboeken en aanvullende literatuur.
- Het met goed gevolg uitvoeren van de thuisopdrachten die voor het tweede t/m vijfde weekend worden verstrekt.
- Het met goed gevolg schrijven van een afrondend essay van max. 10 bladzijden. De docenten voorzien de essays schriftelijk van feedback en beoordeling, voorafgaand aan de examenmiddag. Tijdens de *examenmiddag* worden door de studenten essays door de studenten aan elkaar gepresenteerd, waarna uitreiking van de certificaten zal plaatsvinden.

Om het certificaat voor het verdiepingstraject te behalen, volstaat aanwezigheid bij minimaal drie van de vier weekenden.

De leerdoelen van beide cursussen zijn de volgende:

- De student verwerft kennis en inzicht in een kernthema van de filosofie, dat van de eindigheid.
- De student verwerft een overzicht over de geschiedenis van het denken over leven en dood.
- De student is in staat om verbanden te leggen tussen de opvattingen over leven en dood van verschillende stromingen en filosofen.
- De student versterkt zijn of haar vaardigheden in het voeren van het debat over de betekenis van leven en dood in de 21ste-eeuwse samenleving.